

BEZOEK EEN BIOLOGISCH BEDRIJF MET VERRASSE NATUUR!

VOLG DE GROENE ROUTE!

Hoe biologische bedrijven samenwerken met de natuur

COLOFON

Deze brochure is een gezamenlijk product van Biologica en CLM.

samenstelling

Henk Kloen, Adriaan Guldemond, Wouter Tolkamp (CLM)
Joost Guijt, Karina Hendriks, Jasper Vink (Biologica)

fotografie

Pieter Ouddeken, met aanvullingen van Anna de Weerd en FotoKINA

cartografie

GeoMedia | Universiteit Utrecht

ontwerp

ontwerpbureau wrik (BNO)

fietsroutes

Erich Pieterse

financiers

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Koninklijke Nederlandse Heidemaatschappij
Stuurgroep Landbouw Innovatie Noord-Brabant
Provincie Gelderland
Provincie Zuid-Holland
Stichting LaMi, Utrecht
Stichting Triodos Fonds
Prins Bernard Cultuurfonds

meer informatie

www.biologica.nl: informatie over biologische landbouw, de EKO-Natuurmonitor, Beeldbank met fotomateriaal
www.clm.nl: informatie over duurzame landbouw en aantrekkelijk platteland

September 2005

VOORAF

Biologische boeren en natuur gaan samen op. Sterker nog, ze moeten wel samen op. Pas wanneer een biologische boer samenwerkt met de natuur krijgt hij een gezond bedrijf met een weelderig bodemleven, evenwicht tussen plagen en natuurlijke bestrijders en een goed menu voor het vee.

De maatregelen die een boer hiervoor neemt, hebben als gunstig effect dat er een grotere verscheidenheid is aan voedsel, voortplantingsmogelijkheden en leefmilieus voor planten, insecten, vogels en andere dieren. Het achterwege laten van chemische hulpmiddelen is vanzelfsprekend een groot voordeel voor flora en fauna.

Behalve deze min of meer noodzakelijke maatregelen zijn biologische boeren vaak geneigd om extra maatregelen op hun bedrijf te nemen voor de natuur. Ze maken het de weidevogels naar hun zin, bevorderen de biodiversiteit in slootkanten en akkerranden en leggen nieuwe landschapselementen aan zoals poelen of hagen. Dieren en planten die thuishoren in het agrarische cultuurlandschap vinden hier een plek.

Deze brochure geeft u een indruk van de samenwerking tussen biologische boeren en de natuur. Een aantal bedrijven geeft u de mogelijkheid om te komen kijken naar wat zij doen. Hun adressen staan achterin de brochure. U kunt een bedrijf uitkiezen in uw eigen regio, of u kunt één van de vier prachtige fietsroutes volgen die speciaal rond dit thema zijn gemaakt.

Laat u verrassen door de natuurlijke meerwaarde van de biologische landbouw!

WEIDEVOGELS TUSSEN DE KOEIEN

Weidevogels horen bij het agrarisch gebied, vooral in de westelijke helft van Nederland. Buitelende kieviten zijn één van de eerste voorjaarsboden op een fietstocht. Toch gaat het niet goed met de weidevogels, omdat veel land te intensief wordt gebruikt en te vaak gemaaid.

Veel boeren nemen daarom extra maatregelen om weidevogels te helpen. Biologische boeren doen daar volop aan mee: nesten beschermen, stukken gras later maaien. "Omdat ons gras minder snel groeit en ook later nog een goede voedingswaarde voor de koeien heeft, past later maaien goed bij biologische landbouw", zegt Jan Duijndam uit Delfgauw.

Behalve later maaien doen boeren ook aan mozaïekbeheer: ze maaien dan het gras bij gedeelten in plaats van alles in een keer. Weidevogels houden namelijk van de afwisseling van kort en lang gras. Sommige boeren hebben een "wildredder" aan de maaimachine waarmee weidevogels worden gewaarschuwd en voor de maaimachine kunnen vluchten. Ook laten ze vluchtstroken over waar jonge grutto's voedsel en veiligheid vinden.

De kievit en scholekster zie je op heel veel biologische bedrijven. Maar er zijn ook bedrijven met grutto's, en als je geluk hebt hoor je de jodel van een wulp of een fluitend "tudelu" van de tureluur. In de herfst kun je nog steeds trekkende steltlopers zoals wulp en goudplevier zien, en dan komen er ook steeds meer eenden en ganzen in de weidevogelgebieden.

Een heel ander aspect is de mest op het bedrijf. Op biologische bedrijven wordt vaker vaste mest met stro gebruikt. Dit levert een rijker bodemleven op waarvan weidevogels profiteren: regenwormen voor de grote vogels, en allerlei vliegjes en torretjes voor de jongen.

Met hun gevoel voor natuur zijn heel wat biologische boeren bereid stukken grasland moerassig te maken. Dit is aantrekkelijk voor bepaalde weidevogels zoals de grutto, maar ook voor steltlopers en eenden.

NATUURLIJKE VIJANDEN TE VRIEND

Torenavalken eten muizen, koolmezen eten rupsen, lieveheersbeestjes eten bladluizen. Dieren die andere dieren vangen en opeten noemen we natuurlijke vijanden. Als een boer geen chemische middelen wil gebruiken, is het extra zaak deze dieren te vriend te houden. Biologische boeren maken daar werk van. Vooral voor fruit- en groentetelers zijn natuurlijke vijanden belangrijk.

Natuurlijke vijanden kunnen vooral helpen plagen van insecten zoals bladluizen en rupsen te voorkomen. Een voorbeeld is de larve van een aantal zweefvliegsoorten. Dit is een van de belangrijkste bladluiseters, zijn vraatzucht overtreft de bekende lieveheersbeestjes. Eenmaal volgegeten verpopt de larve zich en na een paar weken komt er een prachtig gekleurde vlieg uit. Deze heeft een totaal

andere leefwijze: u kunt ze vaak zwevend rond bloemen aantreffen. Pas als ze haar buikje vol heeft met stuifmeel en nectar kan ze eitjes gaan leggen bij nieuwe bladluisplekken.

Om de zweefvlieg en vele andere natuurlijke vijanden te vriend te houden, moet er voor voldoende bloemen worden gezorgd. Biologische boeren

kieszen daarom voor bloemen in de slootkanten, voor kruidenranden rond akkers en voor hagen met bloeiende struiken. Onder de biologische fruitbomen wordt de begroeiing laat gemaaid en blijven plekgewijs hoekjes als schuilplaats voor dieren staan.

Maar dat is nog niet genoeg. Veel natuurlijke vijanden gaan dood in de winter als agrarisch land is geploegd of kort afgemaaid. Houtsingels, houtstapels, riet en ruigtes die blijven staan in de winter leveren goede schuilplekken op. Fruit-telers zorgen vaak voor extra schuilplaatsen voor oorwormen die 's zomers op bladluisjacht gaan: ze hangen bloempotten op de kop in de boom, met een bosje stro erin.

Veel natuurlijke vijanden zijn onopvallend, zoals minisluiwespjes van 2 millimeter die hun eitjes in bladluizen leggen, waardoor deze doodgaan. Toch is het rijke insectenleven vaak wel waar te nemen bij een biologisch bedrijf. Veel opvallender zijn natuurlijk de zwaluwen die een grote hoeveelheid vliegen vangen, en roofvogels zoals de torenvalk en kerkuil die muizen vangen.

MEER LEVEN ROND AKKER EN WEILAND

Veel biologische bedrijven zijn gemengd. Zo hebben veel veebedrijven naast weiland ook akkers. De gewassen op de akkers leveren aanvullend voer en stro in de stal voor koeien of varkens, het vee levert op hun beurt mest voor de akkers. Zo komt de kringloop rond.

Akkerbouwers en groentetelers hebben een vruchtwisseling van veel verschillende gewassen om ziekten en plagen te voorkomen. Die variatie aan gewassen is zichtbaar in het landschap en bovendien profiteren veel dieren en planten hiervan.

Op de akkers telen de biologische boeren vaak zomergranen, zoals haver, gerst, triticale of tarwe. Vooral in zomergranen voelen de veldleeuwerik en de patrijs zich thuis. Daar kunnen ze broeden en genoeg voedsel vinden, omdat het gewas niet te dicht wordt. De geelgors broedt graag in een houtwal bij een akker, en het ijle tzie tzie tzie tzieeee, als het begin van de vijfde symfonie van Beethoven, klinkt er ook regelmatig. Echte akkerplanten als de klaproos, de korenbloem en de kamille bloeien ook in het graan. Het gras windhalm steekt soms massaal zijn pluimen boven het graan uit.

Sommige biologische boeren maken daarnaast nog een onbemeste akkerrand met kruiden langs de akker. Daarin kunnen de akkerkruiden volop groeien en bloeien, en van daaruit kunnen ook de natuurlijke vijanden zich verspreiden over het gewas. Zo zijn de randen zowel nuttig voor de boer als aantrekkelijk voor voorbijgangers.

Op de weilanden groeit niet alleen gras, maar is ook witte en soms rode klaver ingezaaid. De klaver zorgt voor extra stikstof in de bodem, maar zorgt er ook voor dat bijen, hommels en vlinders er voedsel komen zoeken. Daarmee wordt de groene wei een stuk levendiger.

Ook langs weilanden creëren biologische boeren soms onbemeste kruidenranden. Hier zijn dan soorten als grasklokje, biggekruid en margriet te zien.

BIOLOGISCH VEE IN NATUURTERREINEN

Bij natuur denken we vaak aan bos en water, maar ook grasland en akkers maken deel uit van een gevarieerde natuur. Dat geldt bij uitstek in cultuurlandschappen, waar oude landbouwmethoden juist veel natuur hebben opgeleverd: denk aan blauwgraslanden, heidevelden en houtwallen. Voor het beheer van die natuur schakelen natuurorganisaties graag boeren in. Zij hebben dieren, machines en handigheid om dit beheer goedkoop en effectief uit te voeren. Bestrijdingsmiddelen en kunstmest passen meestal niet in natuurterrein, vandaar dat biologische boeren een streepje voor hebben.

Vooral bij het beheer van natuurgrasland spelen boeren een grote rol. Als het gras genoeg voedingswaarde heeft, kunnen er melkkoeien lopen. Vaak worden bloemrijke graslanden zo schraal dat er alleen nog jongvee of vleesvee kan lopen. In beide gevallen kiezen boeren en natuurbeheerders vaak voor speciale veerassen die zich goed kunnen redden in natuurterrein. Soms zijn dit oude Nederlandse rassen zoals de blaarkop of de brandrade koe, soms buitenlandse rassen die nog wat meer op ons oerond lijken, zoals de Blonde d'Acquaine of de Galloway.

In een natuurgebied loopt veel minder vee dan in een gewoon weiland. Daardoor wordt niet alles opgevreten en ontstaan er ruigtes of bloemrijke stukken. Er ontstaat zo meer variatie dan door maaien. Soms beschermt de boer een stuk land

tegen begrazing als er bijzondere bloemen staan te bloeien of als er vogels broeden. Ook maait hij soms een stuk extra af, als er teveel ruigte ontstaat.

Koeien in zulke terreinen laten een stevige koeienvlaai achter, een ware feesttaart voor allerlei schimmels (paddestoelen), kevers en vliegen. En daarvan profiteren de das, de grauwe klauwier, de steenuil en nog veel meer dieren. Omdat biologische boeren hun vee geen middelen tegen wormen geven, levert dat extra gezonde vlaaien op!

Natuurgraslanden laten een enorme variatie zien. Soms vallen ruigtes van brandnetels en distels op. Niet iedereen vindt die mooi, maar ze herbergen wel enorm veel vlinders en insecten, en bieden daarmee ook vogels veel voedsel. Daarnaast is er een schat aan bloemen te vinden, van gewone zoals de pinksterbloem en de margriet, tot zeldzame als de ratelaar en de orchidee.

WAT DOEN BIOLOGISCHE BEDRIJVEN VOOR DE NATUUR?

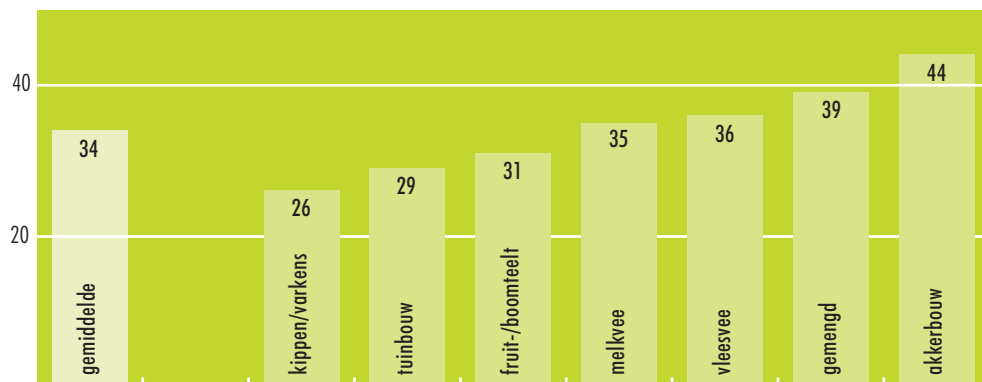
In 2004 en 2005 hebben 157 biologische bedrijven hun natuurinspanningen in beeld gebracht met ANNA: de Agrarische NatuurNorm Analyse. Hiermee geven zij aan welke natuurelementen aanwezig zijn en welke maatregelen zij nemen ten behoeve van natuurbeheer. Van houtwal tot kruidenrand, van nestkast tot in de winter blijvende rietkragen, van uitsparen van nesten bij het maaien tot aanplant van meer bloeiende en besdragende struiken. Ook hebben de bedrijven aangegeven hoe ze aan kennis over natuurbeheer komen en hoe zij die onder de aandacht brengen van het publiek.

Al deze inspanningen van biologische bedrijven zijn verwerkt in een puntentelling, de "ANNA-score". Met deze ANNA-score kan de inzet van bedrijven voor natuur worden vergeleken. Een hoge score geeft aan dat er een grote variatie aan natuurelementen en aan beheermaatregelen is. Hoe hoger de score, hoe beter de voorwaarden voor een gevarieerde flora en fauna. De gemiddelde score ligt op 34, maar de verschillen tussen laagste en hoogste score zijn enorm: 5 tot 123. Bedrijven met lage scores zijn vaak kleine of recent omgeschakelde bedrijven, bedrijven met hoge

scores zijn meestal groter en soms ook speciaal op natuurbeheer gericht.

De verschillen tussen bedrijfstakken zijn relatief gering. Akkerbouwbedrijven en gemengde bedrijven (met meerdere bedrijfstakken) hebben gemiddeld een hogere natuurscore. Maar ook sommige tuinbouw- en varkensbedrijven behalen een verrassend hoge score. Ieder bedrijf kan zijn score vergelijken met het gemiddelde voor zijn sector of zijn regio, en kan bovendien tips krijgen hoe hij zijn score kan verbeteren.

Natuurprestatie (ANNA-score), gemiddeld totaal (157 bedrijven) en per sector

WELKE DIEREN EN PLANTEN LEVERT DIT OP?

Veel opvallende en voor het agrarisch cultuurlandschap karakteristieke soorten planten en vogels zijn te vinden op biologische bedrijven. Van deze lijst met zogeheten "indicatorsoorten" wordt de boerenzwaluw het meest aangetroffen. Doordat er geen bestrijdingsmiddelen tegen insecten worden gebruikt, kunnen de zwaluwen volop voedsel vinden op biologische bedrijven. De boer is blij met deze natuurlijke insectenbestrijders en laat graag een raampje open staan zodat de vogels in de schuur kunnen broeden.

Ook weidevogels komen op veel bedrijven voor, vooral de Kievit en de scholekster. De torenvalk is als muizeneter ook geliefd en veel boeren plaatsen een valkenkast. Valken zijn extra gevoelig voor milieuvuulende stoffen, die op biologische bedrijven bijna niet worden gebruikt. Verrassend is dat ook de veldleeuwerik en de steenuil in de top 5 staan. Zij zijn vrij zeldzaam geworden in het boerenland, maar komen toch op bijna 40% van de deelnemende bedrijven voor. Ook de kerkuil en de patrijs worden regelmatig gezien. Al deze vogels profiteren van de grote variatie aan gewassen die op biologische bedrijven groeien en van het rijke insectenleven.

Bij de planten staan vooral soorten van slootkanten in de top 5. Ze zorgen door het seizoen heen voor

kleur in het landschap: na elkaar bloeien de pinksterbloem, de veldzuring, het vergeet-mij-nietje en de gele lis op vochtige grond. Duizendblad is een plant van drogere plekken. Al deze planten geven aan dat de bemesting in de slootkanten gematigd is, en dat werkt ook door in schoner slootwater. Wanneer deze soorten ook in de graslanden te zien zijn, is duidelijk dat de boer echt zuinig aan doet met de mest om meer natuur te produceren.

Op veel biologische bedrijven komen ook bedreigde planten en dieren voor. De grutto, de ringslang, de das, de koninginnepage en de krabbescheer zijn voorbeelden van bedreigde soorten die profiteren van een biologische bedrijfsvoering.

Boerenzwaluw

Pinksterbloem

TOP 5: % biologische bedrijven waar deze soorten aanwezig zijn, voor zover boeren dit zelf weten

Vogels

1	Boerenzwaluw	76%
2	Kievit	71%
3	Torenvalk	68%
4	Scholekster	63%
5	Steenuil/Veldleeuwerik	39%

Planten

1	Pinksterbloem	67%
2	Veldzuring	62%
3	Vergeet-me-nietje	57%
4	Duizendblad	56%
5	Gele lis	49%

FIETSRUTES LANGS BIOLOGISCHE BEDRIJVEN

In deze brochure zitten vier fietsroutes. De routes gaan langs biologische boerderijen en laten zien op welke manieren de biologische landbouw bijdraagt aan de natuur en het landschap. Dit is goed zichtbaar vanaf het fietspad: er zijn bijvoorbeeld hagen waarin vogels en kleine zoogdieren zich kunnen verschuilen, fraai begroeide akker- en slootranden, mozaïekbeheer (laag en hoog gras) voor weidevogels etc.

U kunt kiezen uit vier routes, in vier verschillende regio's. Elke route vertelt vanuit een eigen invalshoek een verhaal over biologische landbouw en natuur.

Weidevogelparadijs tussen de steden

U fietst door veenweidegebied in Midden-Delfland, Zuid-Holland. In dit gebied is bijzondere aandacht voor de bescherming van weidevogels.

Natuurlijke vijanden te vriend

U fietst door het rivierenland in het Kromme Rijngebied, Utrecht. In dit gebied ligt het accent op biologische plaagbestrijding in fruitteelt en groenteteelt door insecten en vogels.

Meer leven rond akker en weiland

U fietst door kleinschalig zandgebied met landgoederen in de Graafschap, Gelderland. In dit gebied zijn veel gemengde bedrijven die werken met gewasvariatie en die zich inzetten voor akker- en struweelvogels.

Biologisch vee in natuurterrein

U fietst door kleinschalig zandgebied in de Loonse en Drunense Duinen, Noord-Brabant. In dit gebied treft u bedrijven aan die natuurgronden beheren voor Natuurmonumenten.

Routebeschrijving

Bij deze fietsroutes horen ook gedetailleerde routebeschrijvingen. U kunt deze downloaden op www.nederlandgaatbiologisch.nl en op www.biologica.nl.

BIJ WELKE BIOLOGISCHE BEDRIJVEN BENT U WELKOM?

Legenda bezoekmogelijkheden

- = boerderijwinkel
- = wandelpad
- = excursie op aanvraag
- = kampeermogelijkheid
- = ontvangstruimte groepen
- = thee/koffieschenkerij
- = adopteer een appelboom
- = adopteer een koe

1 H.N. Brandsma
Ugoklooster 1
Bolsward

2 Harmanna Hoeve
Leslumbuurren 1
Harlingen

3 Het Marlänner Kaashuis
Humaldawei 40
Jouswier
www.fbbf.nl/marlannen

4 De Kagen
Slotemaker de Bruineweg 34
Haulerwijk

5 Hooge Maden
Westerhorn 43
Eelde

6 De Morene
Lemenweg 4A
Drouwen

7 De Wenning
Orvelterveld 7
Orvelte
www.dewenning.nl

8 Mts. Duiven - Spijkerman
Oosterbutenweg 1
Wapserveen

9 Santing-Meyling
Wolddijk 10
Ruinerwold

10 A. Gortemaker
Broekhuizen 22
Broekhuizen
www.broeklander.nl

11 De Stek
Jupiterweg 12
Lelystad

12 V.O.F. Salomons-Jeuken
Rendierweg 4
Dronten

13 De Zonnehorst v.o.f.
Evenboersweg 28
Punthorst
www.zonnehorst.nl

14 Overesch Biologische Landbouw
Hondemotsweg 40
Raalte
info@overesch.nl

15 Het Exoo
Wierdenseweg 28
Enter
hetexoo@hetnet.nl

16 Landgoedboerderij Hoog Ende
Singravenweg 9
Beuningen (Ov)

17 De Haverkamp
Rodijkseweg 5a
Deventer
haver.kamp@worldonline.nl

18 Ko Kalf
Jufferenstraat 29
Elburg
www.ko-kalf.nl

19 De Kooihoek
Exelseweg 6
Laren

20 J. Harmsen
Tolweg 1a
Hengelo (Gld)

21 't Brink
Koningsweg 1
Hengelo (Gld)

22 M. Abbink
Heideweversweg 8
Hengelo (Gld)

- bedrijven met bezoekmogelijkheden
- bedrijven zonder bezoekmogelijkheden

23 Wagenvoort 🏠 🍷

Riethuisweg 2
Vorden

24 De Korenblik 🏠

Geesinkweg 13
Warnsveld

25 't Boshuis 🏠 🍷 🍷 🍷 🍷 🍷 🍷

Boshuisweg 8
Vierakker
www.tboshuis.nl

26 De Wolfskuil 🏠 🍷 🍷 🍷

Landgoed Middachten 7
De Steeg
www.dewolfskuil.nl

27 Schapenstreek 🏠 🍷 🍷 🍷

De Gouw 57a
Lutjebroek

28 Hoeve Ooyenbargh

🏠 🍷 🍷 🍷 🍷 🍷 🍷 🍷
Grote Sloot 137
Burgerbrug
www.ooyenbargh.nl

29 De Buitenplaats 🏠 🍷 🍷 🍷

Surmerhuizerweg 10
Eenigenburg

30 Logchies Begrazingsprojecten 🍷 🍷 🍷 🍷

Postbus 439
Castricum
www.crosshill.nl

31 Olmenhorst Fruit B.V.

🏠 🍷 🍷 🍷 🍷 🍷 🍷 🍷
Lisserweg 481
Lisserbroek
www.olmenhorst.nl

32 Boerderij De Hondspol B.V. 🏠 🍷 🍷

Gooyerdijk 18B
Driebergen

33 Nieuw Rijsenburg 🏠 🍷 🍷

Langbroekerdijk 2
Driebergen

34 De Aardvlo 🏠 🍷 🍷

Koningslaan 5a
Bunnik
www.aardvlo.nl

35 W. G. A. Pouw 🍷 🍷 🍷

Pothuizerweg 27A
Schalkwijk

36 van der Worp-Diks 🏠

Overeind 45
Schalkwijk

37 De Bossewaard

🏠 🍷 🍷 🍷 vanaf 2006
Ossenwaard 9
Cothen

38 T.P.A. Verkerk 🍷 🍷 🍷

Langbroekerdijk 48a
Langbroek

39 Mts. F.A. en G.J. Kool 🍷 🍷 🍷

Hei- en Boeicapseweg 14
Hei- en Boeicop

40 J.Duydam 🍷 🍷 🍷

Bieslandseweg 1
Delfgauw
www.vriendenvanbiesland.com

41 Hoeve Ackerdijk 🍷 🍷 🍷 🐄

Rotterdamseweg 223
Schipluiden
www.hoeveackerdijk.nl

42 Tuinderij Utopia 🏠 🍷 🍷

Bovendijk 71
Kwintsheul

43 De Pluktuin 🏠 🍷 🍷 🍷 🍷

Kleine Achterweg 28
Naaldwijk
www.depluktuin.nl

44 Cinquant 🏠 🍷 🍷 🍷

Cinquant 4
Haps
www.cinquant.nl

45 V.O.F. De Kerkhoeve 🍷 🍷 🍷 🍷

De Heikant 10A
Helvoirt

46 De Margriethoeve 🏠 🍷 🍷 🍷 🍷 🍷

vanaf zomer 2006
Margrietweg 24
Helvoirt

47 Hemelrijksche Hoeve 🍷 🍷 🍷 🍷

Gommelsestraat 30
Biezenmortel

48 De Dobbelhoeve 🏠 🍷 🍷

Molenhoefstraat 18
Udenhout

49 Sprankenhof 🏠 🍷 🍷 🍷 🍷

Schoorstraat 26
Udenhout
www.sprankenhof.com

50 Landgoed de Hoevens 🍷 🍷 🍷 🍷

Goorstraat 4
Alphen
www.dehoevens.nl

51 Ottermeerhoeve 🍷 🍷 🍷 🍷 🍷

Hopmeerweg 8
Wouwse Plantage
www.ottermeerhoeve.nl

52 Zonnemaire Consumptiekwekerij

🍷 🍷 🍷 🍷 miv 2006
p/a Schelpweg 29
Ellemeet

53 Kwekerij De Bierkreek 🏠 🍷 🍷 🍷 🍷 🍷

Zevenhofstedenstraat 9
IJzendijke
www.bierkreek.nl